

Prof. dr hab. Sławomir Sojak
Katedra Rachunkowości Finansowej
Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
ul. Gagarina 13a
87-100 Toruń

Toruń, 13.01.2020r.

**Recenzja dorobku naukowo-badawczego, dydaktycznego i popularyzatorskiego
oraz współpracy międzynarodowej dr. Beaty Zyznarskiej-Dworeczak w
postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk ekonomicznych, dyscyplinie
finanse**

1. Wprowadzenie

Podstawą wyrażonej poniżej recenzji są:

1. Pismo Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu prof. Macieja Żukowskiego z 28 października 2019 r., informujące mnie o powołaniu przez Centralną Komisję do spraw Stopni i Tytułów w skład komisji habilitacyjnej (jako recenzenta) w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego w przewodzie dr. Beaty Zyznarskiej-Dworeczak.

2. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami).

3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196 poz. 1165).

4. Przesłana dokumentacja obejmująca: cykl publikacji składających się na osiągnięcie naukowo-badawcze, oraz kserokopie dorobku rozproszonego Habilitantki za lata 2010–2019 wraz z dokumentacją uzupełniającą postępowanie – autoreferat, wykaz prac naukowych. Materiały te otrzymałem **18 grudnia 2019 roku**.

2. Przebieg pracy naukowo-dydaktycznej

Habilitantka ukończyła w 2004 roku studia magisterskie na Wydziale Ekonomii AE w Poznaniu. Promotorem pracy magisterskiej p.t. *Funkcjonowanie rynku gazu ziemnego w Polsce i w krajach Unii Europejskiej* był prof. dr hab. Tadeusz Kowalski. W 2009 roku uzyskała stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w zakresie nauk o zarządzaniu za rozprawę p.t. *Benchmarking w zarządzaniu kosztami dystrybucji gazu w Polsce*, której promotorem był prof. dr hab. Wiktor Gabrusewicz.

W 2011 roku uzyskała uprawnienia zawodowe biegłego rewidenta (nr 12318), a w 2014 – tytuł zawodowy dyplomowanego księgowego (nr 732). W 2003 roku uzyskała Certyfikat Goethe Institut *Zeugnis Zentrale Oberstufenprüfung (ZOP)* potwierdzający zaawansowany stopień znajomości języka niemieckiego. Ukończyła także szereg lokalnych studiów

pedagogicznych i szkoleń językowych. Od 1.09.2004 jest pracownikiem naukowym w Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania UE w Poznaniu.

3. Osiągnięcie naukowo-badawcze

Jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789) dr Beata Zyznarska-Dworczak wskazała cykl publikacji zatytułowany *Rachunkowość w koncepcji rozwoju zrównoważonego*, obejmujący jedną monografią oraz trzy artykuły:

a) monografia:

Rachunkowość zrównoważona w ujęciu kognitywno-teoretycznym, Wydawnictwo UE w Poznaniu. Poznań 2019, 369 stron, której recenzentami byli prof. dr hab. Edward Nowak z UE we Wrocławiu i dr hab. Arleta Szadziwska z UG.

b) artykuły:

- nr 1: J. Fijałkowska, B. Zyznarska-Dworczak, P. Garsztka, *The relation between the CSR and the accounting information system data in Central and Eastern European (CEE) countries – the evidence of the Polish financial institutions*, “Journal of Accounting and Management Information Systems”, 16(4)/2017, s. 490-521,
- nr 2: J. Fijałkowska, B. Zyznarska-Dworczak, P. Garsztka, *Corporate social-environmental performance versus financial performance of banks in Central and Eastern European Countries*, “Sustainability”, 10(3)/2018, s. 1-22,
- nr 3: B. Zyznarska-Dworczak, *The development perspectives of sustainable management accounting in Central and Eastern European countries*, “Sustainability”, 10(5)/2018, s. 1-21.

Publikacje te powstawały równocześnie w latach 2017–2019, przy czym książka wyraźnie stanowi podstawę teoretyczną – wypracowaną samodzielnie przez Habilitantkę – do zespołowych badań empirycznych. Rozwiązanie takie należy traktować jako właściwe.

3.1. Ocena wyboru tematu

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że wybór tematu dla osiągnięcia naukowo-badawczego jest trafny i odpowiada tematyce przedstawionych do oceny publikacji. Habilitantka wskazuje w *Autoreferacie* (s. 5) na przesłanki wyboru tematu badań dotyczących relacji rachunkowości i koncepcji rozwoju zrównoważonego przedsiębiorstw, do których zalicza:

- brak holistycznego postrzegania rachunkowości w realizacji zasad rozwoju zrównoważonego (luka teoretyczna),
- brak diagnozy utylitarnych przesłanek wykorzystania rachunkowości na rzecz rozwoju zrównoważonego (luka empiryczna),
- brak powszechnie akceptowanej metodyki wykorzystania rachunkowości w koncepcji rozwoju zrównoważonego (luka metodyczna).

Zgadzam się ze wskazanymi przyczynami podjętych badań, a całościowe podejście (teoretyczne i praktyczne) jest ze wszech miar słuszne i wskazuje, po pierwsze - na rzeczywiste uzupełnienie wskazanych luk w rozwoju nauki, po drugie – na przemyślaną koncepcję rozwoju naukowego Habilitantki.

3.2. Opis osiągnięcia naukowego

3.2.1. Cele i hipotezy

Główne cele cyklu publikacji (monografii i artykułów) to (*Autoreferat*, s. 8):

- poznanie, zrozumienie i wyjaśnienie najważniejszych zmian rachunkowości będących pod wpływem koncepcji rozwoju zrównoważonego w ujęciu teoretycznym (monografia i artykuł nr 3) i praktycznym (artykuł nr 1 i nr 2),
- wykazanie rosnącego znaczenia rachunkowości w realizacji zasad rozwoju zrównoważonego przedsiębiorstw, ze szczególnym uwzględnieniem pomiaru dokonań związanych z ich realizacją i wpływu ujawnień tych dokonań na decyzje interesariuszy zewnętrznych i wewnętrznych (monografia, artykuły nr 1, nr 2 i nr 3),
- identyfikacja uwarunkowań zaangażowania przedsiębiorstw Europy Środkowo-Wschodniej w realizację zasad rozwoju zrównoważonego, determinujących znaczenie pomiaru dokonań tej realizacji w systemie rachunkowości i wpływ ujawnień dokonań na wyniki finansowe przedsiębiorstw (artykuły nr 1, nr 2 i nr 3),
- konceptualizacja znaczenia rachunkowości w koncepcji rozwoju zrównoważonego (monografia i artykuł nr 3) ze wskazaniem kierunków dalszego rozwoju rachunkowości (monografia i artykuły nr 1, nr 2 i nr 3),
- wniesienie wkładu w rozwój nauk ekonomicznych poprzez ukazanie wzajemnych relacji między rachunkowością a zrównoważonym rozwojem przedsiębiorstw (monografia oraz artykuły nr 1, nr 2 i nr 3).

Głównym celem monografii jest stworzenie ram koncepcyjnych rachunkowości zrównoważonej. Realizacja tak sformułowanego celu głównego wymagała osiągnięcia szczegółowych celów badawczych takich, jak (*Monografia*, s. 10):

- przedstawienie wpływu paradygmatu rozwoju zrównoważonego na zmiany w postrzeganiu działalności gospodarczej w naukach ekonomicznych, w tym zmiany w rachunkowości,
- wskazanie wpływu sprawozdawczości z dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego na ukierunkowanie rozwoju rachunkowości na potrzeby rozrachunku z odpowiedzialności ekonomicznej, środowiskowej i społecznej,
- wskazanie kierunków wykorzystania rachunkowości w zarządzaniu przedsiębiorstwem realizującym zasady rozwoju zrównoważonego,
- zaprezentowanie ogólnych założeń, celów, struktury i ograniczeń ram koncepcyjnych rachunkowości zrównoważonej.

Główna teza monografii: zapewnienie interesariuszom zewnętrznym i wewnętrznym wiarygodnych informacji o dokonaniach przedsiębiorstwa na rzecz rozwoju zrównoważonego

rodzi potrzebę wykorzystania rachunkowości zrównoważonej (*Monografia*, s. 10) została wsparta czterema tezami pomocniczymi (*Monografia*, s. 11):

- rosnące znaczenie koncepcji rozwoju zrównoważonego w praktyce i nauce wymaga ujednoczenia różnorodnych ujęć roli i znaczenia rachunkowości w systemie *accountability*,
- ukierunkowanie rozwoju rachunkowości na wsparcie przeprowadzania rozrachunku z odpowiedzialności ekonomicznej, środowiskowej i społecznej przedsiębiorstwa może się przyczynić do poprawy wiarygodności informacji ujawnianej interesariuszom zewnętrznym,
- informacje tworzone przez rachunkowość zarządczą mogą być wykorzystywane w zarządzaniu przedsiębiorstwem działającym na rzecz rozwoju zrównoważonego,
- konceptualizacja rachunkowości zrównoważonej przedsiębiorstwa wymaga wyznaczenia ram o skonkretyzowanej strukturze, założeniach i celach ukierunkowanych na zapewnienie interesariuszom zewnętrznym i wewnętrznym wiarygodnych informacji o dokonaniach przedsiębiorstwa na rzecz rozwoju zrównoważonego.

Realizacji celów monografii służyły także badania zespołowe ukazujące znaczenie ujawnień na temat dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego i ich wpływu na wyniki finansowe w instytucjach finansowych krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Ich wyniki Autorki opublikowały we wskazanych artykułach nr 1 i 2. Przy czym w pierwszym zweryfikowano dwie hipotezy. Pierwsza zakładała, „że ujawnianie dokonań instytucji finansowych wynikających z odpowiedzialności społecznej (i środowiskowej) przedsiębiorstw wpływa na ich wyniki finansowe”, druga natomiast zakładała, „że wyniki finansowe prezentowane w sprawozdaniach finansowych instytucji sektora finansowego determinują zakres ujawnień wyników społecznych i środowiskowych oraz prawdopodobieństwo przynależności instytucji do indeksu *Respect Index*” (art. 1., s. 505-506). Przedmiotem badań były polskie banki.

W artykule nr 2, będącym kontynuacją badań zrelacjonowanych w artykule nr 1 został rozszerzony zakres geograficzny badań do wszystkich krajów Europy Środkowo-Wschodniej (zbadano 20 największych banków państwowych z Polski, Rumunii, Słowacji, Bułgarii, Węgier, Czech, Estonii, Litwy), a jednocześnie ocenę skoncentrowano na relacji ujawnień i wyników finansowych największych publicznych banków w latach 2012–2016. Zakładając tym razem odmienną hipotezę, zgodnie z którą ujawnienia na temat wyników aktywności społeczno-środowiskowej banków w krajach Europy Środkowo-Wschodniej nie wpływają na ich wyniki finansowe, ale mają one (wyniki finansowe) pozytywny wpływ na ujawnianie wyników społeczno-środowiskowych (art. 2., s. 3).

Dopełnienie tej analizy stanowi artykuł nr 3, którego celem było poznanie i promowanie postrzegania rachunkowości zarządczej jako działalności społecznej w kontekście przemian społeczno-gospodarczych (ekonomicznych, społecznych, środowiskowych) w krajach badanego regionu w perspektywie alternatywnych metod badania rachunkowości. Poddano w nim weryfikacji następujące hipotezy (art. 3., s. 2):

- analiza perspektyw rozwoju rachunkowości zarządczej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej wymaga postrzegania roli rachunkowości zarządczej w szerszym kontekście społecznym, etycznym, środowiskowym, kulturowym i historycznym,
- alternatywne badania naukowe stymulują rozwój rachunkowości zarządczej w kierunku praktyki społecznej, zdeterminowanej przez charakter środowiska organizacyjnego i społecznego, budując fundament pod analizę ewolucji zarządczej rachunkowości zrównoważonej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej,
- zarządcza rachunkowość zrównoważona jako praktyka społeczna może być przedmiotem alternatywnych badań naukowych z zakresu rachunkowości zarządczej,
- zarządcza rachunkowość zrównoważona jako przedmiot alternatywnych badań naukowych rachunkowości może stanowić środek promowania badań w zakresie ewolucji rachunkowości zarządczej w przedsiębiorstwach w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

3.2.2. Monografia

Monografia składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i bibliografii załącznikowej, liczy 369 stron. Została napisana z wykorzystaniem około 470 pozycji literatury zwartej, rozproszonej i regulacji prawnych, znaczna ich część to literatura obcojęzyczna, w tym 22 pozycje własne. Wywody Autorki wspierają 12 rysunki, 38 tabel statystycznych i 7 obszernych załączników.

Konstrukcja monografii jest przejrzysta, sekwencja rozdziałów logiczna, następstwo prezentacji zagadnień - od analiz teoretycznych do propozycji własnych rozwiązań koncepcyjnych – uzasadnione.

Rozdział pierwszy, wprowadzający do badań, przedstawia przedmiot rozprawy, a także wskazuje problem badawczy w zakresie wpływu koncepcji rozwoju zrównoważonego na rachunkowość, a jednocześnie możliwości i zakres wykorzystania rachunkowości w realizacji zasad rozwoju zrównoważonego. Habilitantka w rozdziale tym scharakteryzowała paradygmat rozwoju zrównoważonego i jego wpływ na zmiany w postrzeganiu działalności gospodarczej w naukach ekonomicznych, w tym rachunkowości. Ich syntezę zawierają tabele 1 (s. 19-20) i 2 (s. 29) oraz rys. 1 (s. 22). Na podstawie bazy *Thomson Reuters Web of Science* przeprowadziła analizę bibliometryczną w zakresie publikacji dotyczących koncepcji rozwoju zrównoważonego, paradygmatu rozwoju zrównoważonego oraz rachunkowości w koncepcji rozwoju zrównoważonego. Dokonała oceny trendu cytowań publikacji z analizowanego obszaru indeksowanych w bazie *Web of Science Core Collection*. Dane bibliometryczne ukazały rosnące zainteresowanie nauki analizowanymi zagadnieniami oraz na ich interdyscyplinarny charakter (tabele 3-6, s. 34-36). Rozdział ten zawiera także rys historyczny zmian znaczenia rachunkowości w koncepcji rozwoju zrównoważonego, krytyczny przegląd jej definicji w piśmiennictwie naukowym (podrozdział 1.3, s. 47-69). Podstawowy wniosek z tych badań, jaki wyciąga Autorka wskazuje na brak holistycznego spojrzenia na oddziaływanie koncepcji rozwoju zrównoważonego na rachunkowość oraz na istniejące możliwości wykorzystania rachunkowości na rzecz rozwoju zrównoważonego.

Zwieńczenie rozdziału stanowi ukazanie autorskiego postrzegania rachunkowości w formule całościowej koncepcji rozwoju zrównoważonego, zarówno na poziomie mikro, z perspektywy krajów i ich gospodarek, jak i z perspektywy globalnej (tab. 16, s. 79).

Habilitantka jest przekonana, że rachunkowość posiada potencjał i możliwości służące wsparciu rozwoju zrównoważonego poprzez integrowanie wyników (s. 82):

- ekonomicznych, gwarantujących przedsiębiorstwu możliwości realizacji oczekiwań kluczowych interesariuszy,
- środowiskowych, pozwalających ocenić wpływ przedsiębiorstwa na środowisko naturalne i zakres działań prewencyjnych, z uwzględnieniem wyników ekonomicznych i priorytetów społecznych,
- społecznych, poświadczających zapewnienie należytego zabezpieczenia praw człowieka, podejmowanie inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych, przy uwzględnieniu wyników ekonomicznych i środowiskowych.

Rozdział drugi monografii zatytułowany *Rachunkowość wobec wyzwań sprawozdawczości z dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego* ukazuje rolę rachunkowości w rozrachunku z odpowiedzialności ekonomicznej, środowiskowej i społecznej wobec interesariuszy zewnętrznych. Zawiera przesłanki zmian oraz trendy w sprawozdawczości z dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego i jej atestacji. Autorka przeprowadziła analizę wytycznych i innych form standaryzujących raportowanie z dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego. Dokonała oceny dotychczasowej praktyki raportowania oraz jego atestacji na podstawie wyników prezentowanych w literaturze naukowej i w opracowaniach zawodowych. Ich syntezę zawierają tabele 17 (s. 86-87), 20 (s. 96), 22 (s. 102), 23 (s. 104). Co ważne dla dyskusji naukowych - zmiany w sprawozdawczości przedsiębiorstw ukazała w świetle teorii pozytywnych (teorii interesariuszy, teorii legitymizacji i teorii instytucjonalnej) i teorii normatywnych (etyczno-normatywnych, pragmatyczno-normatywnych oraz warunkowo-normatywnych). Wskazała na potrzebę wypracowania przez rachunkowość nowych koncepcji i metod wspierających przeprowadzanie rozrachunku z ekonomicznej, społecznej i środowiskowej odpowiedzialności przedsiębiorstwa w celu zapewnienia wiarygodności informacji na temat wyników realizacji zasad rozwoju zrównoważonego ujawnianych interesariuszom zewnętrznym.

Rozdział trzeci monografii zatytułowany *Rachunkowość w zarządzaniu przedsiębiorstwem w świetle koncepcji rozwoju zrównoważonego* służy weryfikacji trzeciej tezy pomocniczej, która brzmi „informacje tworzone przez rachunkowość zarządczą mogą być wykorzystywane w zarządzaniu przedsiębiorstwem działającym na rzecz rozwoju zrównoważonego” (s. 11). Autorka dokonuje w nim przeglądu definicji rachunkowości zarządczej w kontekście rozwoju zrównoważonego, wskazując na brak jednolitości poglądów w tym zakresie (mamy tutaj całą gamę definicji od opisowych po przymiotnikowe: rachunkowość zarządcza na rzecz rozwoju zrównoważonego, rachunkowość zarządcza odpowiedzialności społecznej, rachunkowość zarządcza społeczna, czy zielony controlling) (tab. 29, s. 168). Warto tutaj zwrócić uwagę na to, że oprócz autorów zagranicznych Habilitantka przywołuje poglądy badaczy rodzimych (Szadziewska, Krasodomska, Szot-Garyś). Zgodzić się trzeba z Autorką, że mimo istniejących różnic pojęciowych rachunkowość ma do spełnienia główną funkcję wobec kadry zarządzającej – wspierając procesy decyzyjne (s. 169). Nie zmienia się w tym aspekcie nic w porównaniu do funkcji rachunkowości zarządczej „tradycyjnej”, poszerza się jedynie obszar decyzyjny. Dla

jego zaznaczenia i usankcjonowania proponuje stosowanie nazwy „zarządczej rachunkowości zrównoważonej”, którą definiuje jako „system informacyjny działający na podstawie zintegrowanego pomiaru ekonomicznego działań przedsiębiorstwa i ich wpływu na otoczenie, zapewniający rzetelną i transparentną komunikację informacji o dotychczasowym i przyszłym potencjale ekonomiczno-środowiskowo-społecznym danego podmiotu” (s. 169). Warto przy tym zaznaczyć, że definicję tę Habilitantka wypracowała wcześniej, informowała o tym już w publikacjach w 2014 roku. Proponując stosowanie określenia „zarządczej rachunkowości zrównoważonej”, wskazuje na fazy jej rozwoju w kontekście koncepcji rozwoju zrównoważonego (od modelu tradycyjnego poprzez środowiskowy nastawiony na ochronę środowiska, jego kształtowanie do modelu zrównoważonej rachunkowości zarządczej wspierającej funkcje naprawcze, korygujące zarządzanie. Przy czym zauważa, że instrumenty wspierające realizację strategii zrównoważonego rozwoju znane są rachunkowości zarządczej „tradycyjnej” – np. rachunek kosztów działań, rachunek kosztów docelowych, rachunek kosztów cyklu życia produktu, czy strategiczna karta wyników (tab. 31, s. 182).

Podobnie jak w poprzednich rozdziałach Habilitantka wyjaśnia, dokonując krytycznej analizy literatury, relacje między zrównoważoną rachunkowością zarządczej i rozwojem zrównoważonym w kontekście teorii pozytywnych (interesariuszy, legitymizacji i teorii instytucjonalnej), normatywnych (teorii badań alternatywnych), dowodząc, że każda z tych teorii wysuwa określone oczekiwania wobec rachunkowości. W konsekwencji wymagać to będzie od rachunkowości systematycznego wyodrębnienia kosztów środowiskowych (s. 206-208), oddziaływania społecznego (s. 208-209), rachunku cyklu życia produktu (s. 215), czy w strategicznej karcie wyników (s. 2018).

Habilitantka udowadnia, że rachunkowość zarządcza jest zdolna do uwzględnienia nowych wymiarów – środowiskowych, społecznych, etycznych, a więc do „wielowymiarowego podejścia do oceny racjonalności działań na rzecz rozwoju zrównoważonego” (s. 231).

Rozdział czwarty monografii zatytułowany *Ramy koncepcyjne rachunkowości zrównoważonej przedsiębiorstwa* stanowi naturalne zwieńczenie badań i analiz przedstawionych w rozdziałach poprzednich. Zaproponowane *Ramy ...* poprzedza jeszcze analiza formalna i merytoryczna obecnie istniejących założeń koncepcyjnych rachunkowości. Wnioski z tej analizy stanowiły podstawę opracowania ram koncepcyjnych rachunkowości zrównoważonej, skonstruowanych zgodnie ze strukturą Założeń Koncepcyjnych Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Proponowany dokument ma następujący układ (s. 249):

- I. Cel rachunkowości zrównoważonej.
- II. Użytkownicy informacji z systemu rachunkowości zrównoważonej.
- III. Jakościowe cechy użytecznych informacji pochodzących z systemu rachunkowości zrównoważonej.
- IV. Zakres podmiotowy rachunkowości zrównoważonej.
- V. Sprawozdania z dokonań ujętych w systemie rachunkowości zrównoważonej na potrzeby sprawozdawcze, w tym także zasad ujmowania i wyceny jego elementów (V.A.) oraz sprawozdania na cele zarządcze (V.B.).
- VI. Zasady weryfikacji wiarygodności informacji prezentowanej w sprawozdawczości z dokonań ujętych w systemie rachunkowości zrównoważonej.

Habilitantka w sposób wyczerpujący opisuje poszczególne elementy *Ram...*, dostarczając tym samym gotowej kompletnej propozycji w tym zakresie. Nieodłączną częścią tej propozycji są załączniki sprawozdań finansowych i mierników dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego (s. 293-335).

Problematykę monografii uzupełniają wyniki badań prezentowanych we wspomnianych artykułach zaliczonych do ocenianego cyklu publikacji. Przedmiotem badań opisanych w artykułach nr 1 i nr 2 są relacje między ujawnieniami na temat dokonań na rzecz rozwoju zrównoważonego a ich wynikami finansowymi prezentowanymi w sprawozdaniach finansowych, a artykułu nr 3 - rozwój zarządczej rachunkowości zrównoważonej w świetle badań alternatywnych. Badania te wskazują na to, że problematyka rachunkowości zrównoważonej jest równie ważna i aktualna dla przedsiębiorstw innych krajów, a przedstawiona propozycja może być wykorzystana także poza Polską.

3.3. Ocena osiągnięcia naukowego

Moja ocena osiągnięcia naukowego dr. Beaty Zyznarskiej-Dworczak jest zdecydowanie pozytywna. Przyjęte w publikacjach cele zostały osiągnięte. Monografia i artykuły naukowe, prezentują dojrzałą, oryginalną koncepcję rachunkowości zrównoważonej, popartą badaniami empirycznymi i uwzględniającą dotychczasowy dorobek zagranicznych i polskich naukowców. Koncepcja ta może być podstawą do dalszych badań naukowych o charakterze wdrożeniowym i wskazywać kierunek rozwoju rachunkowości w najbliższym czasie.

Publikacje te świadczą o rzetelnym warsztacie naukowym Habilitantki, zdolnej do dalszych samodzielnych i zespołowych badań w zakresie teorii i praktyki rachunkowości.

4. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Dorobek naukowy Habilitantki po uzyskaniu stopnia doktora można podzielić na następujące obszary badawcze:

- instrumentarium rachunkowości zarządczej i jego wykorzystanie w zarządzaniu kosztami.
- rozwój sprawozdawczości finansowej i pozafinansowej a jej atestacja.
- zarządcze aspekty rachunkowości w realizacji zasad rozwoju zrównoważonego.
- praktyczne przesłanki zmian rachunkowości zorientowanej na realizację zasad rozwoju zrównoważonego w krajach Europy Środkowo-Wschodniej.

Pierwszym obszarem tematycznym jest „Instrumentarium rachunkowości zarządczej i jego wykorzystanie w zarządzaniu kosztami”. W publikacjach z tego obszaru badawczego Habilitantka dokonuje oceny wykorzystania instrumentów rachunkowości zarządczej w realizacji funkcji i celów zarządzania kosztami, zakresu integrowania różnych instrumentów rachunkowości oraz podejścia do procesowego zarządzania kosztami. Wskazuje także na potrzeby uwzględnienia czynników determinujących możliwości zastosowania innowacyjnych rozwiązań w badanym obszarze. Do tego obszaru zalicza 17 pozycji. Ich krótką charakterystykę zawiera tabela 8 (Autoreferat, s. 34-37). Zwracam uwagę na to, że w tej grupie znajduje się także monografia *Jak zarządzać kosztami w przedsiębiorstwie* (Difin, 2012, s. 189). Może ona być literaturą uzupełniającą do wykładów z rachunkowości zarządczej i rachunku kosztów.

Drugim obszarem tematycznym jest „Rozwój sprawozdawczości finansowej i pozafinansowej przedsiębiorstw a jej atestacja”. Do rezultatów poznawczych zaprezentowanych w dorobku publikacyjnym z tego obszaru (16 pozycji) należą wyniki przeprowadzonej oceny rozwoju sprawozdawczości przedsiębiorstw z perspektywy nowych zadań dla nauki i praktyki rachunkowości. Ocena ta dotyczyła w szczególności (*Autoreferat*, s. 37):

- określenia znaczenia zasady kontynuacji działalności w świetle polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości,
- standardów rewizji finansowej, zmian (i ich tendencji) związanych z rozszerzeniem przedmiotowym sprawozdawczości przedsiębiorstw i ich wpływu na zadania rachunkowości oraz rewizji finansowej,
- regulacji prawnych i innych standardów regulujących sprawozdawczość przedsiębiorstw.

Badania dotyczyły rozwoju rachunkowości w krajach europejskich, w tym głównie w Polsce i Chorwacji. Ich krótką charakterystykę zawiera tabela 9 (*Autoreferat*, s. 37-39).

Trzeci obszar tematyczny to „Zarządcze aspekty rachunkowości w realizacji zasad rozwoju zrównoważonego”. Rezultaty poznawcze tego etapu, mającego charakter wstępnego rozpoznania naukowego wskazywały na potrzebę zmian w sprawozdawczości niefinansowej. Do tego obszaru Habilitantka zaliczyła sześć publikacji (tabela 10, *Autoreferat*, s. 40).

Ostatni obszar tematyczny zgodnie z jego nazwą ma charakter empiryczny i wskazuje na „Praktyczne przesłanki zmian rachunkowości zorientowanej na realizację zasad rozwoju zrównoważonego w krajach Europy Środkowej i Wschodniej”. Do tego obszaru tematycznego należy sześć publikacji (tabela 11, *Autoreferat*, s. 41).

Dwa ostatnie obszary badawcze są najbliższe obszarowi wskazanemu jako „główne osiągnięcie badawcze” i świadczą o kompleksowym podejściu Habilitantki do badanej tematyki.

Zarówno monografia jak i wskazane artykuły (referaty) dowodzą bardzo dobrej znajomości analizowanych problemów, ugruntowanego warsztatu naukowo-badawczego Habilitantki. Oceniam je także pozytywnie.

Oceny pozostałej aktywności zawodowej Habilitantki wymaganej przez Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196 poz. 1165), skwituję w syntetycznych zestawieniach tabelarycznych.

Tabela 1. Aktywność Habilitantki według kryteriów określonych w § 4 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196 poz. 1165).

§ 4	Kryterium	Aktywność naukowo-badawcza	Oce na
1)	Autorswo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopiśmie międzynarodowych lub krajowych innych niż zpublikujące się w bazach lub na łonie, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy	5 publikacji	+

2)	Autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych	31 publikacji	+
3)	Sumaryczny <i>impact factor</i> publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania	Sumaryczny <i>Impact factor</i> dla dwóch publikacji wynosi 4,16	+
4)	Liczba cytowań publikacji według baz	WoS 12	+
		BazEcon 102	
		Publish or Perish 128	
		Scopus 5	
5)	Indeks Hirscha opublikowanych publikacji według baz	WoS 2	+
		BazEcon 4	
		Publish or Perish 6	
		Scopus 1	
6)	Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach	- kierownik dwóch lokalnych badań uniwersyteckich, - uczestnik trzech lokalnych (uniwersyteckich) zespołów badawczych	+
7)	Międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową	nagroda rektorska zespołowa II stopnia za oryginalne i twórcze osiągnięcie naukowe w roku akademickim 2016/2017	+
8)	Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych	prezentowała 8 referatów na międzynarodowych konferencjach w Poznaniu, Toruniu, Gdańsku, Warszawie, Bukareszcie w latach 2015-2018	+

Wniosek cząstkowy: Habilitantka była aktywna we wszystkich obszarach działań wymaganych przez rozporządzenie ministra; dorobek ten można uznać za zdecydowanie wystarczający.

Tabela 2. Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki oraz współpracy międzynarodowej (§ 5 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku)

§ 5	Kryterium	Aktywność naukowo-badawcza	Ocena
1)	Uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych	brak informacji	-
2)	Udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji	- uczestniczyła w 24 konferencjach krajowych i międzynarodowych, - przygotowywała merytorycznie i organizacyjnie sesje tematyczne na trzech konferencjach międzynarodowych	+
3)	Otrzymane nagrody i wyróżnienia	nagroda dzickańska	+
4)	Udział w konsorcjach i sieciach badawczych	brak informacji	-

5)	Kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami	- uczestnik i koordynator trzech projektów badawczych, w tym jednego międzynarodowego (Zagrzeb)	+
6)	Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism	członek rad naukowych dwóch czasopism – amerykańskiego (Journal of Business Theory and Practice) i Scirea Journal of Management (open-access Journal)	+
7)	Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych	członek European Accounting Association (EAA), SKwP, PIBR, PTE	+
8)	Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki	współautorka kilkunastu rozdziałów w skryptach i podręcznikach napisanych wraz z zespołem z Katedry Rachunkowości dla studentów, a wydanych w uczelnianym wydawnictwie	+
9)	Opieka naukowa nad studentami w toku specjalizacji	- promotor 84 prac dyplomowych, - recenzent kilkudziesięciu prac	+
10)	Opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich	promotor pomocniczy rozprawy doktorskiej A. Koreckiej pt. <i>Informacje środowiskowe ujawniane w raportach przedsiębiorstw wydobywczych</i> (promotor główny – prof. A. Kamela-Sowińska)	+
11)	Staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich	brak informacji	-
12)	Wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców	- w latach 2007-2011 uczestniczyła w badaniach sprawozdań finansowych spółki SKwP	+
13)	Udział w zespołach eksperckich i konkursowych	brak informacji	-
14)	Recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych	recenzowała kilkanaście artykułów do czasopism międzynarodowych, krajowych i materiałów konferencyjnych	+

Wniosek cząstkowy: Habilitantka była aktywna w najważniejszych obszarach działań wymaganych przez rozporządzenie ministra; dorobek ten można uznać za zdecydowanie wystarczający.

5. Konkluzja

Żadna z cząstkowych ocen aktywności zawodowej Habilitantki nie wypadła negatywnie. Dorobek dr. Beaty Zyznarskiej-Dworczyk jest znaczący dla rozwoju nauki i praktyki rachunkowości i spełnia - w moim przekonaniu - wymogi Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami). Wnoszę o wydanie pozytywnej opinii w sprawie nadania dr. Beacie Zyznarskiej-Dworczyk stopnia doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w dyscyplinie finanse.

